

“ความไม่เท่าเทียมในการเรียกค่าทดแทนตามกฎหมายครอบครัว”

นางอโนชา ชีวิโตโสภณ^๑

บทนำ

ความเท่าเทียมทางเพศเป็นหลักประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งได้รับการรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยรองรับให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และจะเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะความแตกต่างทางเพศไม่ได้ ซึ่งได้มีพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ออกมาเน้นย้ำหลักการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม กฎหมายครอบครัวในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถูกใช้บังคับมายาวนานนับแต่สมัยโบราณที่มีแนวคิดทางกฎหมายว่าผู้ชายเป็นใหญ่ แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้หลักกฎหมายเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ในปัจจุบันยังคงหลงเหลือความไม่เท่าเทียมทางเพศอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บางประการ โดยบทความนี้จะหยิบยกประเด็นความไม่เท่าเทียมในการเรียกค่าทดแทนตามกฎหมายครอบครัวซึ่งมีปัญหาว่า บทบัญญัติบางส่วนขัดกับหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติซึ่งเป็นหลักการประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่ อย่างไร และจะมีแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวอย่างไร

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมทางเพศ

หลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะความแตกต่างทางเพศของบุคคลนั้นถือเป็นหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรอง ซึ่งหลักการดังกล่าวปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ ดังนี้

“**มาตรา ๒๗** บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

^๑ ประธานแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๙ วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

จากหลักการดังกล่าวเป็นการรับรองหลักความเท่าเทียมกันทางเพศ จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะความแตกต่างทางเพศระหว่างชายและหญิงมิได้

นอกจากนี้หลักการดังกล่าวได้มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติรับรองไว้ คือ พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศและป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศอีกด้วย

พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้นิยามคำว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายความว่า การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

นอกจากนี้พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดให้มี “คณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” เรียกโดยย่อว่า “คณะกรรมการ วลพ.” และ

มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ และมีบทบัญญัติเรื่องการชดเชยและเยียวยาผู้เสียหายด้วย

หลักกฎหมายเรื่องการเรียกค่าทดแทนในกฎหมายครอบครัว

การเรียกค่าทดแทนตามกฎหมายครอบครัวมีอยู่หลายกรณี แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงสิทธิเรียกค่าทดแทนของสามีหรือภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กรณีที่ภริยาหรือสามีมีผู้ซึ่งจะหยิบยกมาศึกษา ซึ่งหลักดังกล่าวปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ ดังนี้

“มาตรา ๑๕๒๓ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือภริยาและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการหย่านั้น

สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในการทำงานชั่วสาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในการทำงานชั่วสาวก็ได้

ถ้าสามีหรือภริยายินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) หรือให้ผู้อื่นกระทำการตามวรรคสอง สามีหรือภரியานั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้”

บทบัญญัติดังกล่าววางหลักการเรื่องการเรียกค่าทดแทนตามกฎหมายครอบครัวกรณีระหว่างสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายกรณีมีผู้ ซึ่งตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคหนึ่ง เป็นเรื่องการเรียกค่าทดแทนกรณีที่มีการหย่ากันตามเหตุในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ (๑)^๒ กรณีมีการหย่า สามีหรือภริยามีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากภริยาหรือสามีที่ก่อเหตุการหย่าและจากผู้ที่ถูกสามีหรือภริยาที่ก่อเหตุหย่านั้นยกย่อง

^๒ มาตรา ๑๕๑๖ เหตุฟ้องหย่ามีดังต่อไปนี้

(๑) สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นจนภริยาหรือสามี เป็นชู้หรือมีชู้ หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจिन อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

ฉันทามีหรือภริยา หญิงหรือชายชู้ได้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวจะระบุเงื่อนไขการฟ้องหย่าและการเรียกค่าทดแทนระหว่างสามีหรือภริยาเป็นเงื่อนไขเดียวกัน

ส่วนตามมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง เป็นกรณีการเรียกค่าทดแทนจากชู้ โดยไม่ต้องมีการหย่ากัน ซึ่งแม้บทบัญญัติดังกล่าวจะไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าสามีหรือภริยาสามารถเรียกค่าทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสองได้แม้ไม่มีการหย่าหรือฟ้องหย่า แต่ศาลฎีกาก็วางหลักขยายความหลักการดังกล่าวโดยคำพิพากษาศาลฎีกา^๓

เงื่อนไขและหลักการที่จะเรียกค่าทดแทนตามวรรคสองดังกล่าว ซึ่งเป็นการเรียกโดยไม่มีการหย่านั้น สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

๑. กรณีสามีเป็นผู้เรียก

เป็นการเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในการทำงานชู้สาว ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติมาตรา ๑๕๒๓ วรรคสองนั้น ไม่มีการระบุเพศผู้ถูกเรียกค่าทดแทนกรณีนี้ไว้ ถ้ามีชายหรือหญิงมาล่วงเกินภริยาของตนในการทำงานชู้สาว สามีย่อมเรียกค่าทดแทนได้ไม่ว่าผู้ที่ล่วงเกินจะเป็นชายหรือหญิง เนื่องจากอาจเป็นไปได้ที่ภริยาของตนจะถูกหญิงอื่นล่วงเกินในการทำงานชู้สาว ไม่จำกัดว่าผู้กระทำจะต้องเป็นชายเท่านั้น ซึ่งตรงกับสภาพความเป็นจริงที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้เงื่อนไขการเรียกคือภริยาของตนถูกล่วงเกินในการทำงานชู้สาวเท่านั้น ความหมายของการล่วงเกินทำงานชู้สาว อาจพิจารณาจากความหมายของคำว่า “ชู้” และ “ชู้สาว” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๔ ซึ่งจะมีความหมายและเงื่อนไขกว้างขวางกว่ากรณีที่ภริยาเป็นผู้เรียกค่าทดแทน

^๓ คำพิพากษาที่วินิจฉัยตามหลักดังกล่าว เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๑๓๐/๒๕๔๘ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่

๑๐๙๔/๒๕๓๙

^๔ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ “ชู้” หมายความว่า

(๑) น. คู่รัก

(๒) น. การล่วงประเวณี เช่น เล่นชู้, ชายหรือหญิงที่ลอบลักสม์ครสังวาสเป็นผิวเมียกัน

(๓) น. ชายผู้ล่วงประเวณี

(๔) น. ชายที่ร่วมประเวณีกับภรรยาคนอื่น, หญิงที่ยังมีสามีอยู่แล้วร่วมประเวณีกับชายอื่น เรียกว่า หญิงมีชู้, เรียกชายหรือหญิงที่ไฝในทางชู้สาว ว่า เจ้าชู้

ส่วน “ชู้สาว” มีความหมายว่า ว. รัก ๆ ใคร่ ๆ, เชิงกามารมณ์, เช่น เรื่องชู้สาว.

๒. กรณีภริยาเป็นผู้เรียก

จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติดังกล่าวระบุว่า ภริยาเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นได้ อันเป็นการระบุเพศผู้ถูกเรียกค่าทดแทนโดยเฉพาะเจาะจง ทั้งที่กรณีสามีเรียกค่าทดแทนสามารถเรียกจากชายหรือหญิงก็ได้ ซึ่งในทางความเป็นจริงแล้ว สามีอาจมีความสัมพันธ์กับชายหรือหญิงในทำนองชู้สาวก็ได้ แต่กฎหมายกำหนดให้ภริยาเรียกค่าทดแทนได้จากผู้ที่เป็นหญิงเท่านั้น

นอกจากเงื่อนไขแรกในการเรียกค่าทดแทนกรณีภริยาเป็นผู้เรียก จะแตกต่างจากกรณีสามีเป็นผู้เรียกแล้ว เงื่อนไขที่สองก็แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ผู้ถูกเรียกค่าทดแทนซึ่งเป็นหญิงต้องแสดงตนโดยเปิดเผยด้วยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว ซึ่งหลักการเรื่องต้องแสดงตนโดยเปิดเผยนี้ ไม่ปรากฏอยู่ในกรณีที่สามีเป็นผู้เรียก จึงเป็นการเพิ่มเงื่อนไขในการเรียกค่าทดแทนกรณีภริยาเป็นผู้เรียก

(มีต่อ)

แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

บรรณานุกรม

๑. ประสพสุข บุญเดช. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๔

๒. ไพโรจน์ กัมพูสิริ. ย่อหลักกฎหมายครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๓

แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา